

Eliza TARARY

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

e.tarary@wp.pl

NAZWY KOLORÓW W JĘZYKU STUDENTÓW

„Definicje *barwy* i *koloru* nastroczają wiele trudności. Są to nazwy cech postrzeganych wzrokowo. Zakres leksemu *kolor* jest szeroki i może obejmować prawie wszystkie obiekty. Zakres jednostki *barwa* jest znacznie węższy i obejmuje tylko obiekty oceniane np. jako abstrakcyjne, delikatne, wzorcowe i pokrywa się prawie całkowicie z zakresem leksemu *kolor*” (Ampel-Rudolf 1987: 625).

Z kolei słownikowe rozumienie tych dwóch leksemów przedstawia się następująco:

barwa ‘właściwość powierzchni przedmiotów oświetlonych postrzegana wzrokowo jako swoiste wrażenie; kolor’ (USJP I: 201);

kolor ‘postrzegana wzrokowo właściwość przedmiotu, zależna od stopnia pochłaniania, rozpraszania lub przepuszczania promieni świetlnych; barwa’ (USJP II: 164),

co pozwala traktować je synonimicznie. Dlatego też na potrzeby tego szkicu jednostki językowe *kolor* i *barwa* będą używane wymiennie, podobnie zresztą jak przymiotnikowe (np. *zielony*, *fioletowy*, *czarny*) i rzeczownikowe (np. *zieleń*, *fiolet*, *czern*) nazwy kolorów.

Anna Wierzbicka uważa, że „«kolor» nie jest pojęciem uniwersalnym. [...] Również «nazwy barw» nie są zjawiskiem uniwersalnym” (Wierzbicka 1999: 405). Dopiero „widzenie” jest według badaczki pojęciem uniwersalnym. Wynika to między innymi z tego, że wszystkie społeczności ludzkie mają taką samą percepcję barw, natomiast różnią się ich konceptualizacją. Opisu kolorów i ustalenia zbioru podstawowych

barw dla każdego języka (po przebadaniu blisko 100 różnych języków) dokonali w 1969 roku Brent Berlin i Paul Kay. Zbudowana przez nich sekwencja składa się z jedenastu kategorii barw: *biały, czarny, czerwony, zielony, żółty, niebieski, brązowy, fioletowy, różowy, pomarańczowy i szary*. Fizycy wskazują trzy kolory podstawowe: *czerwony, zielony i niebieski*, zaś psychologowie – sześć: *czerwony, żółty, zielony, niebieski, biały i czarny* (pozostałe, ze zbioru ustalonego przez Berlina i Kaya, uważając za ich kombinacje). Chociaż barwy podstawowe oparte są na uniwersalnych prototypach odgrywających podstawową rolę w ludzkim doświadczeniu, to bywa, że „mieszany” charakter kolorów: *brązowego, fioletowego, różowego, pomarańczowego i szarego* czasami sprawia problem z ich konceptualizacją, zwłaszcza w przypadku obiektów naturalnych.

Materiał badawczy został zebrany w listopadzie 2012 roku wśród studentów¹ filologii polskiej oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W badaniu ankietowym wzięły udział 102 osoby – 69 kobiet i 33 mężczyzn, w wieku od 19 do 29 lat, studenci studiów I i II stopnia. Kwestionariusz zawierał prośbę o napisanie wszelkich skojarzeń z podanymi nazwami kolorów podstawowych (tj. *białego, czarnego, czerwonego, zielonego, żółtego, niebieskiego, brązowego, fioletowego, różowego, pomarańczowego i szarego*) oraz podanie nazw kolorów niepodstawowych (odcieni). W związku z bogactwem zebranego materiału i niewielkimi ramami niniejszego tekstu, rozważania ograniczą się jedynie do przedstawienia najczęstszych odpowiedzi (uwzględniono te, które pojawiły się co najmniej 5 razy) i usytuowania ich w językowo-kulturowych kręgach odniesień prototypowych dla poszczególnych barw². Dla porządku wyводу każdy kolor przedstawiony zostanie jako odrębna całość³, zaś skojarzenia wraz z liczbą wskazań – w tabelach 1–11.

¹ Podobne badania wśród studentów polskich szkół wyższych przeprowadziła Danuta Stanulewicz. Jednakże ich celem podstawowym było zbadanie wpływu miejsca zamieszkania na podawane prototypowe odniesienia. Więcej zob. Stanulewicz 2006.

² Dla zarysu podstawowych prototypowych odniesień poszczególnych barw posłużą przede wszystkim badania Ryszarda Tokarskiego (2004), Mirosławy Ampel-Rudolf (1994), Anny Wierzbickiej (1999) i Ewy Komorowskiej (2010) oraz słownikowe definicje poszczególnych nazw barw z opracowań: *Słownik języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego (SJP Dor), *Uniwersalny słownik języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisa (USJP) oraz *Inny słownik języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki (ISJP).

³ Kolejność omawiania poszczególnych kolorów odpowiada sekwencji barw przedstawionej przez Berlina i Kaya: *biały, czarny, czerwony, zielony, żółty, niebieski, brązowy, fioletowy, różowy, pomarańczowy, szary* (Berlin, Kay 1969: 2).

Za Krystyną Waszakową przyjmuję, że „referencję prototypową danej nazwy barwy wyznaczają najbardziej typowe, naturalne, najszerzej występujące odniesienia tej barwy, tj. pewne typy rzeczy, najlepsze przykłady, wzorce, jakie ta nazwa przywołuje w świadomości mówiących” (Waszakowa 2000a: 22). Jednak aby przedstawiany obraz danej barwy był kompletny, zostaną uwzględnione zarówno skojarzenia konkretne (obiekty naturalne i artefakty), jak i abstrakcyjne (np. nazwy wartości czy uczuć). Dlatego też niniejszy szkic ma być próbą pokazania do czego, do jakich obiektów naturalnych lub artefaktów czy pojęć, dla których kolor to stała cecha (bądź przypisana przez człowieka), studenci odnoszą poszczególne podstawowe nazwy barw.

BIAŁY

W słownikowych opisach znaczenia przymiotnika *biały* (od prsł. **bělъ* ‘błyszczący, lśniący’)⁴ pojawiają się nazwy wzorcowych obiektów modelujących postrzeganie barwy, np. ‘śnieg’ i ‘mleko’: ‘mający bardzo jasną barwę, taką jak śnieg lub mleko’ (USJP I: 247) oraz ‘mający barwę przeciwną do czarnej, właściwą śniegowi, mleku itp.’ (SJP Dor I: 478–480). Z kolei badacze języka wymieniają kilka innych kwalitatywnych prototypów *bieli*, jak chociażby ‘kredę’, ‘skałę wapienną (wapno)’, ‘alabaster’, ‘przebiśniegi’ (Ampel-Rudolf) oraz ‘sól’, ‘łabędzia’ i ‘lilię’ (Tokarski).

Pomimo mnogości najbardziej typowych obiektów będących nosicielami barwy *białej* (ujęcie kwalitatywne), na pierwszy plan wysuwa się ujęcie kwantytatywne, uwzględniające jedną z cech światła – jasność. W podejściu tym, które prezentuje przede wszystkim Anna Wierzbicka, prototypem dla barwy *białej* jest dzień⁵.

W przypadku studentów podstawowym, naturalnym odniesieniem do *bieli* jest ‘śnieg’ (75 wskazań). Następnie *biały* dość licznie wiąże się z pojęciami abstrakcyjnymi: ‘czystością’ (26 wskazań) i w dalszej kolejno-

⁴ Etymologia nazw barw za *Słownikiem etymologicznym języka polskiego* Wiesława Borysia (SEJP).

⁵ Eksplicacja Wierzbickiej (na przykładzie angielskiego *white*, które jest odpowiednikiem polskiego *biały*):

„X jest *white* [białe]

w pewnych miejscach ludzie mogą widzieć wiele różnych rzeczy

gdy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o tym”

(Wierzbicka 1999: 421).

ści z ‘niewinnością’ (16 wskazań). Stanowi to jednocześnie potwierdzenie słów Tokarskiego, że: „‘czystość’ *śniegu* przenoszona jest na *biel*. Ta cecha konotacyjna rozumiana być może zarówno w sensie czystości, sterylności fizycznej [...], jak również czystości moralnej, niewinności” (Tokarski 2004: 49–50). W bogatej symbolice barwy *białej* przedstawionej przez Władysława Kopalińskiego także znajdują się ‘czystość’ i ‘niewinność’⁶. Łączą się one z kolei z ceremonią ślubu. Biały kolor stroju (w tym i welonu) symbolizuje niewinność i dziewictwo, gdyż „biel jest barwą kandydata, który ma zmienić swój stan, np. noszony przez narzeczone” (Kopaliński 1999: 22–23). Odzwierciedlają to odpowiedzi studentów. Blisko jedna czwarta z nich odniosła się do zaślubin – bądź do samej ceremonii ‘ślubu’ (16 wskazań), bądź do ubioru panny młodej – ‘sukni ślubnej’ (8 wskazań).

Wśród zebranych konotacji koloru *białego*, które nie wpisują się w powszechnie przyjęte odniesienia prototypowe czy symbolikę, znajdują się ‘chmury’ (7 wskazań). Kolor nieba bowiem uzależniony jest od zjawisk optycznych, dlatego też może przybierać barwy od *białej*, przez *szarą*, *niebieską*, *fioletową*, *różową*, *pomarańczową*, *czerveną* po *czarną*.

TABELA 1. Asocjacje koloru białego

Skojarzenie	Liczba wskazań
śnieg	75
czystość	26
niewinność	16
ślub	16
mleko	12
suknia ślubna	8
chmury	7

CZARNY

Dla *czerni* (od prsł. *črnъ* ‘bardzo czarny, ciemny’, zaś jako polski przymiotnik *czarny* od XV w.) kwalitatywnej nie bez problemu daje się wy-

⁶ Do barw miłości, poza prototypową *czervenią*, Komorowska zalicza także *biel*: „biały kolor oznacza dwojako: miłość niewinną, której symbolem są *białe kwiaty* lub miłość, która straciła świeżość” (Komorowska 2010: 212).

znaczyć prototypy w postaci 'węgla', 'sady', 'smoły', np. 'Coś, co jest czarne, ma kolor węgla' (ISJP I: 215), 'będący koloru [...] jak np. sadza, węgiel' (SJP Dor I: 1098–1102), 'mający barwę [...] właściwą węglowi i sady' (USJP I: 506). Jednak to właśnie jedna trzecia studentów za wzorcowy obiekt dla koloru *czarnego* uznała 'smołę' (26 wskazań) i 'węgiel' (12 wskazań), które implikują brud ('Coś, co jest czarne, jest brudne' (ISJP I: 215)) – stąd 'brudny' (8 wskazań).

Z kolei *czerni* kwantytatywna jako podstawę przyjmuje jedną z cech światła – jego ilość, a co za tym idzie, swym prototypem czyni 'noc'. Tę konotację odnajdujemy u Tokarskiego i w eksplikacji Wierzbickiej⁷ (dla angielskiego *black*). Stanisław Dubisz, Witold Doroszewski i Mirosław Bańko też biorą pod uwagę cechę ilości światła: 'mający barwę najciemniejszą ze wszystkich' (USJP I: 506), 'będący koloru najciemniejszego ze wszystkich, odpowiadającego brakowi odbitych promieni świetlnych' (SJP Dor I: 1098–1102), 'Coś, co jest czarne, wyraźnie odcina się od jaśniejszego tła' (ISJP I: 215). Studenckie odpowiedzi również uwzględniają *czerni* kwantytatywną: 'noc' (19 wskazań), 'mrok' (6 wskazań) i 'ciemność' (5 wskazań).

Następne konotacje należą do negatywnie wartościujących, gdyż – jak uważa Kopaliński – „czarność łączy się powszechnie ze zjawiskami i cechami ujemnymi” (Kopaliński 1999: 53). Zatem *czerni* konotuje przede wszystkim 'zło', a także 'śmierć' i 'smutek'. Znajduje to odzwierciedlenie w odpowiedziach studentów. Dla pierwszego kręgu konotacyjnego są to 'zło' (5 wskazań) oraz symbolizujący lub zapowiadający nieszczęście 'kruk' (6 wskazań) i wiara w przesady w postaci czarnego 'kota' (13 wskazań), natomiast dla drugiego: 'śmierć' i będąca jej następstwem 'żałoba' (po 11 wskazań) zewnętrznie wyrażająca uczucie 'smutku' (7 wskazań) oraz ceremonia 'pogrzebu' (6 wskazań).

W haśle *czarny* Bańko uwzględnia odniesienie do człowieka, który należy do rasy czarnej: 'Czarni ludzie należą do rasy o ciemnej skó-

⁷ Eksplikacja zaproponowana przez Wierzbicką dla barwy *czarnej*, uwzględnia w pierwszej części odniesienie do *czerni* jakościowej, zaś w drugiej – do ilościowej (pod względem światła, stąd skojarzenie z pojęciem *ciemny*):

„X jest *black* [czarne]

kiedy ludzie widzą pewne rzeczy, mówią o nich: to jest *black* [czarne]

X jest taki

W pewnym czasie (czasami) ludzie nie mogą nic zobaczyć

Kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o tym”

(Wierzbicka 1999: 420).

rze' (ISJP I: 215), natomiast studenci skonkretyzowali to jako 'Murzyn'⁸ (7 wskazań).

Odpowiedzi niewpisujące się w krąg konotacji powszechnych, ale zakorzenione i kulturowo eksponowane to: 'elegancja' (5 wskazań) i wynikająca z niej specjalizacja odniesienia do ubioru – 'mała czarna (sukienka)' (6 wskazań), a jako następna – 'kawa' (9 wskazań).

TABELA 2. Asocjacje koloru czarnego

Skojarzenie	Liczba wskazań
smoła	26
noc	19
kot	13
węgiel	12
śmierć	11
żałoba	11
kawa	9
brudny	8
Murzyn	7
smutek	7
kruk	6
mała czarna (sukienka)	6
mrok	6
pogrzeb	6
zło	5
elegancja	5
ciemność	5

CZERWONY

Czerwony (z prsł. *črvenъ 'zabarwiony czerwienią, czerwony') to według Tokarskiego kolor najdoskonalszy. Wynika to zapewne z symboliki *czzerwieni*. Przede wszystkim jest to symbol ciała ludzkiego, stąd też jedno

⁸ Ewa Komorowska w pracy *Barwa w języku polskim i rosyjskim* dokonała konceptualizacji zewnętrznego wyglądu człowieka poprzez kolor jego skóry oraz barwę oczu, ust i włosów. Jak pisze autorka, „rasę czarną [...] charakteryzują różne odcienie czerni: od czerni jasnej czy też graniczącej z brązem po czernią głęboko nasyconą” (Komorowska 2010: 167). Wśród leksemów charakteryzujących ludzi o *czarnym* kolorze skóry podaje określenie *Murzyn*.

z prototypowych odniesień to 'krew' – Ampel-Rudolf, Doroszewski: 'kolor krwi' (SJPDor I: 1135), Dubisz: 'będący koloru krwi' (USJP I: 519). Wśród odpowiedzi respondentów 'krew' (41 wskazań) ma najwyższą frekwencję, stając się tym samym najbardziej naturalnym odniesieniem *czerwieni*.

Tokarski i Wierzbicka⁹ poza 'krwią' także 'ogień' wymieniają jako wzorzec konotacyjny dla *czerwonego*: „Prototypem dla barwy czerwonej jest również świeża, jasna krew oraz płonący ogień czy może raczej żarzący się węgiel” (Tokarski 2004: 80). I chociaż 'krew' i 'ogień' są na równi wzorcowymi obiektami reprezentującymi *czerwień*, zdecydowanie mniej osób podało 'ogień' (12 wskazań) jako prototyp dla tej barwy.

Doskonałość *czerwieni* łączy się w dalszej kolejności także z sercem, uczuciami, namiętnością. Jednym z najpiękniejszych uczuć w życiu człowieka jest miłość. Ewa Komorowska wskazuje, że „podstawowym kolorem miłości jest *czerwień* i jej odcienie, a ponadto towarzyszą jej *żółć* oraz odcienie *bieli/czerni, błękitu* czy *zieleni*” (Komorowska 2010: 214). Z tym uczuciem i obrazującymi ją atrybutami wiążą się takie odpowiedzi studentów, jak: 'miłość' (26 wskazań), 'serce' (14 wskazań), 'usta'¹⁰ (9 wskazań), 'róża' (7 wskazań), 'szminka' (6 wskazań). Uwidaczniają się tu tym samym pozytywne emocje i jednocześnie stereotypowe obrazowanie, zwłaszcza dla róży – symbolu miłości i ust – symbolu miłości i pożądania.

Biegun reprezentujący negatywne uczucia (czy wręcz emocje powodujące destrukcję) wiąże się chociażby, jak wymienia Kopaliński, z walką, bitwą, rzezią, powstaniem, buntem, rewolucją czy ze zbrodnią. Młodzież studencka ten aspekt negatywnych konotacji ujęła w skojarzeniu 'agresja' (5 wskazań).

Warto podkreślić, że pojawiły się takie odpowiedzi respondentów, jak 'Czerwony Kapturek'¹¹ (7 wskazań) oraz 'czerwony jak ceg-

⁹ „X jest *red* kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o ogniu
kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o krwi
można widzieć rzeczy takie jak X w czasie, kiedy nie można widzieć innych rzeczy” (Wierzbicka 1999: 434).

¹⁰ „Oprócz określeń skóry barwa odnosi się też do naturalnego koloru [...] ust. [...] dla ust naturalne są odcienie *czerwieni* – od delikatnego *różu* po intensywną *paśnową czerwień*” (Komorowska 2010: 170).

¹¹ *Czerwony Kapturek* – dziewczynka nosząca czerwone nakrycie głowy, którą w bajce uwiecznił francuski baśniopisarz Charles Perrault.

ła¹² (21 wskazań) i ‘czerwona sukienka¹³’ (6 wskazań), które wykraczają poza konceptualizacje obecne w literaturze przedmiotu.

TABELA 3. Asocjacje koloru czerwonego

Skojarzenie	Liczba wskazań
krw	41
miłość	26
czerwony jak cegła	21
serce	14
ogień	12
usta	9
Czerwony Kapturek	7
róża	7
czerwona sukienka	6
szminka	6
agresja	5

ZIELONY

Nazwa barwy *zielonej* (z prsł. **zelenъ* ‘zielony’) budzi skojarzenia przede wszystkim z roślinnością (młoda i świeża). Tak też wynika z eksplikacji Wierzbickiej dla angielskiego *green*¹⁴, będącego odpowiednikiem polskiego *zielony*. Co więcej, spojrzenie językoznawców jest, można by rzec, bardziej szczegółowe. Słownikowe opisy znaczenia przymiotnika *zielony* odnoszą się do ‘trawy’: ‘mający barwę świeżej trawy’ (USJP IV: 994) i (SJP Dor X: 1096–1098). Poza trawą pojawia się odwołanie do liści: ‘Coś,

¹² *Czerwony jak cegła* – tytuł piosenki zespołu Dżem, jednego z najważniejszych w historii polskiej muzyki rockowo-bluesowej („Czerwony jak cegła, rozgrzany jak piec, // Muszę mieć, muszę ją mieć. // Nie mogę tak odejść, gdy kusi mnie grzech. // Muszę mieć, muszę ją mieć”).

¹³ Nawiązanie do piosenki *Lady in red* irlandzkiego piosenkarza Chrisa de Burgha. Kobieta w czerwieni, a więc w czerwonej sukience („Lady in red // Is dancing with me // Chick to chick. // There’s nobody here // Just you and me”).

¹⁴ „X jest *green*
w pewnych miejscach wiele rzeczy wyrasta z ziemi
kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o tym”
(Wierzbicka 1999: 423).

co jest zielone, ma kolor trawy lub świeżych liści' (ISJP II: 1343). Podobnie Ampel-Rudolf – w 'świeżych liściach' i 'trawie' oraz Tokarski – w 'roślinności' odnajdują wzorcowe obiekty modelujące postrzeganie barwy *zielonej*. W tym kierunku podążyły także odpowiedzi studentów. *Zieleń* to dla nich przede wszystkim rośliny – dla ponad dwóch trzecich respondentów 'trawa' (71 wskazań) oraz 'drzewa' (7 wskazań), następnie część roślin – 'liście' (9 wskazań) oraz skupiska roślin – 'las' i 'łąka' (po 7 wskazań).

Ponadto „w przypadku *zieleni* utrwalony jest zazwyczaj związek z jedną z trzech «żywych pór roku»" (Tokarski 2004: 129) – wiosny. To prototypowe odniesienie do rozwijającej się przyrody wiosennej znajduje wyraz w jednej piątej odpowiedzi respondentów – 'wiosna' (20 wskazań). Tym samym konotacja *zieleni* z 'roślinnością' i implikowaną przez nią jedną z pór roku – 'wiosną' wpisuje się w symbolikę barwy *zielonej*, która przez Kopalińskiego traktowana jest jako barwa życia.

Tokarski przywołuje dwa bieguny konotacyjne nazwy barwy *zielony*: „*zieleń* w tonacji chłodnej konotuje 'emocjonalny spokój', 'odpoczynek', natomiast *zieleń* ciepła wyzwala 'aktywność życiową', 'radość', 'nadzieję'" (Tokarski 2004: 134). Chociaż w różnych proporcjach, to jednak studenckie odwołania takie, jak 'nadzieja' (21 wskazań) i 'spokój' (8 wskazań) dotyczą tej dwubiegunowości.

W literaturze przedmiotu *zieleń* łączona jest także ze szmaragdem (Ampel-Rudolf, Doroszewski, Dubisz) oraz z jednym z pasm widma światła (Doroszewski). Jednak w analizowanym materiale brak jest takich odpowiedzi.

TABELA 4. Asocjacje koloru zielonego

Skojarzenie	Liczba wskazań
trawa	71
nadzieja	21
wiosna	20
liście	9
spokój	8
drzewa	7
las	7
łąka	7

ŻÓŁTY

W przypadku konceptualizacji koloru *żółtego* (prśł. *žl'tь 'żółty') nie ma zgodności wśród badaczy. Przede wszystkim pojawiają się tezy o związku barwy *żółtej* ze 'słońcem' (Ampel-Rudolf, Tokarski i Wierzbicka¹⁵). Jeśli chodzi o respondentów, to ponad dwie trzecie z nich uznało 'słońce' (72 wskazania) za prototyp koloru *żółtego*. W symbolice *żółcienia* Kopaliński wymienia (poza słońcem oczywiście) energię, ogień, ciepło, światło. To „«ciepło» barwy *żółtej* motywuje odniesienie do 'słońca'" (Tokarski 2004: 97). W analizie studenckich konceptualizacji koloru *żółtego* pojawia się 'ciepło' (8 wskazań) i jedna z pór roku – 'lato' (16 wskazań), a więc czas, kiedy słońce świeci najdłużej i grzeje najmocniej w ciągu dnia. Prototyp dnia dla barwy *żółtej* przywoływany jest nie tylko w eksplikacji Wierzbickiej, lecz także w słowach Tokarskiego, że „[...] na zasadzie czasowej styczności słońca i światła dziennego nazwa barwy *żółty* pojawia się jako określenie *dnia* przeciwstawionego *nocy*" (Tokarski 2004: 96).

Kolejne, choć w przypadku niektórych badaczy jedyne, konotacje barwy *żółtej* związane są z roślinami lub ich owocami, np. Bańko: 'Coś, co jest *żółte* ma kolor cytryny lub *żółtka* jajek' (ISJP II: 1418), Dubisz: 'mający barwę owocu cytryny, jaskrów, *żółtka* itp.' (USJP IV: 1130) oraz jedną z barw tęczy – Doroszewski: 'mający barwę jednego z siedmiu kolorów tęczy, w widmie słonecznym, ukazującego się między pomarańczowym a zielonym' (SJPDor X: 1449–1450). W tym kierunku podążyła część ankietowanych. Uwzględnili bowiem, jeśli chodzi o rośliny, 'kwiaty' (6 wskazań) oraz 'słoneczniki' (9 osób) i 'żonkile' (7 wskazań), natomiast w przypadku owoców – 'cytryny' (8 wskazań).

W literaturze przedmiotu uwzględnia się także związek barwy *żółtej* z ciałem ludzkim. Tokarski czyni to, „zwłaszcza gdy chodzi o osoby starsze, chore, przeżywające złe emocje lub martwe" (Tokarski 2004: 106), natomiast Bańko, mając na uwadze jedną z ras człowieka: 'Ludzie rasy *żółtej* to ci, którzy mają *żółty* kolor skóry' (ISJP II: 1418). Z kolei respon-

¹⁵ Analogicznie do angielskiego *yellow*:

„X jest *yellow*

kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o słońcu

w pewnym czasie (czasami) ludzie mogą widzieć wiele rzeczy

kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o tym"

(Wierzbicka 1999: 433).

denci skonkretyzowali ujęcie drugie (przez uwzględnienie rodzaju rasy i kraju pochodzenia), łącząc barwę *żółtą* z 'Chińczykiem' (5 wskazań).

Pozostałe skojarzenia ankietowanych, które nie wpisują się w krąg tych prototypowych, modelujących postrzeganie koloru *żółtego*, dotyczą 'piasku' (5 wskazań) i 'sera' (9 wskazań).

TABELA 5. Asocjacje koloru żółtego

Skojarzenie	Liczba wskazań
słońce	72
lato	16
ser	9
słoneczniki	9
ciepło	8
cytryny	8
żonkile	7
kwiaty	6
Chińczyk	5
piasek	5

NIEBIESKI

Kolor *niebieski* (od prsł. **nebesьskъ* 'dotyczący nieba, odnoszący się do nieba') odwołuje się – zgodnie z etymologią – przede wszystkim do nieba, co można odnaleźć w słownikowych opisach znaczenia, np. 'mający barwę pogodnego, bezchmurnego nieba' (USJP II: 898), 'mający barwę pogodnego nieba' (SJPDor V: 12–13), 'Coś, co jest niebieskie ma kolor pogodnego nieba' (ISJP I: 978). Również inni badacze języka, jak chociażby Ampel-Rudolf, Tokarski i Wierzbicka¹⁶, odnajdują prototyp dla barwy *niebieskiej* w 'niebie'. Odzwierciedla się to jednoznacznie w odpowiedziach studentów, gdyż 'niebo' wskazano aż 76 razy.

¹⁶ „X jest *niebieski*

czasami ludzie mogą widzieć nad sobą słońce na niebie

kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o niebie w takim czasie”

(Wierzbicka 1999: 426). Chociaż zdaniem Wierzbickiej i polski wyraz *niebieski*, i angielski *blue* są semantycznie powiązane z pojęciem 'nieba', to tylko dla *blue* badaczka proponuje dodatkowe odniesienie 'duże miejsca wodne' naturalnie występujące.

W eksplikacji Wierzbickiej dla angielskiego *blue* odnajdujemy także uogólnienie zamykające się w słowach ‘zbiorniki wodne’. Do tych prototypów odnoszą się także Ampel-Rudolf i Tokarski, który dodatkowo ukonkretnia wodę do ‘jeziora, morza, oceanu i rzeki’. Blisko połowa odpowiedzi studentów także wiąże się z ‘wodą’ (20 wskazań) i jej konkretyzowaniem typu: ‘morze’ (21 wskazań) i ‘ocean’ (5 wskazań).

To dwukierunkowe tylko – ‘niebo’ i ‘woda’ – spojrzenie młodych ludzi (zob. tabela 6.) pomija odwołania do innych naturalnych obiektów, które są typowymi nosicielami barwy niebieskiej, jak chociażby podawane przez językoznawców kwiaty: niezapominajki, chabry (Ampel-Rudolf) oraz len i jedno z pasm tęczy (Doroszewski).

TABELA 6. Asocjacje koloru niebieskiego

Skojarzenie	Liczba wskazań
niebo	76
morze	21
woda	20
ocean	5

BRAZOWY

Słownikowe opisy znaczenia przymiotnika *brązowy* zawierają przede wszystkim odwołanie się do barwy stopu metali: ‘mający kolor brązu – stopu’ (USJP I: 320), ‘barwy brązu’ (SJP Dor I: 654–655), ‘Coś, co jest brązowe, jest zrobione z brązu’ (ISJP I: 124). Jednak *brąz* symbolizuje przede wszystkim, według Kopalińskiego, ziemię, glebę, glinę. Znajduje to wyraz chociażby w eksplikacji Wierzbickiej¹⁷. Wynika z niej, że prototypowe odniesienie dla barwy *brązowej* to ‘ziemia’. Podobnie jest w przypadku jednej szóstej odpowiedzi ankietowanych (17 wskazań). Chociaż *brąz* symbolizuje ‘jesień’, a konkretniej zamierającą przyrodę, studenci nie uwzględnili tego aspektu. Odwołali się jedynie do stałej wła-

¹⁷ „X jest *brown* kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o ziemi (gruncie) w pewnym czasie (czasami) ludzie mogą widzieć bardzo mało kiedy ktoś widzi rzeczy takie jak X, może myśleć o tym” (Wierzbicka 1999: 444).

ściwości drzew – koloru pnia i kory: ‘drewno’ (20 wskazań), ‘drzewa’ (9 wskazań) oraz ‘kora’ (8 wskazań). Odniesienia do ‘ziemi’ i ‘pni drzew’ uwzględnia także Bańko: ‘Coś, co jest brązowe, ma kolor pni drzew, ziemi lub kasztanów’ (ISJP I: 124). *Brąz* przywodzi także na myśl ekskrementy. Widać to nie tylko w symbolice tej barwy rozpisanej przez Kopalińskiego, ale i w odpowiedziach podanych przez studentów – ‘kupa’ (8 wskazań).

Brązowy zaliczany jest do barw mieszanych. Jednak inaczej niż w przypadku *fioletu* (kiedy to barwy składowe mają wpływ na konotacje), „dominacja *czerni* sprawia, że składniki chromatyczne, *żółty* i *czerny*, w zasadzie nie wpływają na semantyczne konotacje nazwy” (Tokarski 2004: 142). Tym samym barwa *brązowa* poprzez wpływ ujemnych konotacji *czarnego*, uchodzi za barwę smutną i brzydką. Z odpowiedzi respondentów wynika jednak, że wzorcowym obiektem modelującym postrzeganie tej barwy jest, dla ponad jednej trzeciej studentów, ‘kakaowiec’. Przede wszystkim w postaci wyrobu cukierniczego powstałego z miazgi kakaowej – ‘czekolady’ (28 wskazań) oraz proszku z nasion kakaowca – ‘kakao’ (9 wskazań). Spożycie czekolady nie tylko dostarcza organizmowi energii, ale też powoduje wydzielanie się serotoniny i endorfin (serotonina przeciwdziała depresji, zaś endorfiny poprawiają nastrój). Dodatkową pozytywną konotację *brązu* odnaleźć można w odpowiedzi ‘opalenizna’ (6 wskazań), która wynika z zaliczania tej barwy do kolorów ciepłych, a więc kojarzonych ze ‘słońcem’ czy ‘ogniem’, a tym samym z „ciepłą” porą roku – latem.

TABELA 7. Asocjacje koloru brązowego

Skojarzenie	Liczba wskazań
czekolada	28
drewno	20
ziemia	17
drzewa	9
kakao	9
kora	8
kupa	8
opalenizna	6

FIOLETOWY

Nazwa barwy *fioletowej* (łac. *viola* 'fiołek, barwa fiołkowa') w literaturze przedmiotu zazwyczaj łączona jest z najbardziej prototypowym obiektem dla tego koloru – 'fiołkiem', np. Ampel-Rudolf: 'fiołek' i 'macierzanka', Bańko: 'Coś, co jest fioletowe ma kolor wrzосу lub fiołków' (ISJP I: 409) i Dubisz, uznając 'fiołkowy' za synonimiczny czy tożsamy z fioletowym. Odpowiedzi studentów w jednej piątej przypadków (21 wskazań) dotyczą właśnie 'fiołków', a następnie także skupiają się wokół roślin – 'kwiaty' (11 wskazań) i 'wrzosity' (7 wskazań) oraz owoców – 'śliwki' i 'winogrona' (po 5 wskazań).

TABELA 8. Asocjacje koloru fioletowego

Skojarzenie	Liczba wskazań
b fiołki	21
kwiaty	11
wrzosity	7
śliwki	5
winogrona	5
adwent	5

Tokarski podkreśla, że barwa *fioletowa* konceptualizowana jest jako barwa mieszana. Wśród składników *fioletu* wymienia kolory: *niebieski*, *czerwony* i *czarny*. Z kolei Dubisz i Doroszewski w składzie barwy *fioletowej* pomijają *czern*¹⁸: 'mający barwę powstałą ze zmieszania czerwieni i błękitu' (USJP I: 910) oraz 'mający barwę pochodną, powstałą przez zmieszanie zasadniczych barw: czerwonej i niebieskiej' (SJP Dor II: 886). Zdaniem Tokarskiego, to właśnie *czern* intensyfikuje ogólnie negatywne wartościowanie, gdyż „konotacje ewoluują ku 'śmierci' i 'żałobie'” (Tokarski 2004: 139). Stąd też *fiolet* należy do barw szat liturgicznych Ko-

¹⁸ Również Wierzbicka, zaliczając kolor *fioletowy* do barw mieszanych, uwzględniła tylko dwa składniki – *niebieski* i *czerwony*:

„X jest *purple* [fioletowy]

ktos może myśleć o rzeczach takich jak X: to jest podobne do czegoś niebieskiego
równocześnie ktos może myśleć: to jest podobne do czegoś czerwonego”

(Wierzbicka 1999: 442).

ścioła katolickiego¹⁹ – „jest symbolem adwentu, Wielkiego Postu, Środy Popielcowej, Wielkiego Tygodnia” (Kopaliński 1999: 93–94). Na aspekt ten studenci również zwrócili uwagę – ‘adwent’ pojawił się w 5 wskazaniach.

W przypadku *fioletu* aż 13 ankietowanych nie potrafiło podać żadnego skojarzenia dla tej barwy. Jest to największy odsetek wśród badanych 11 kolorów.

RÓŻOWY

„Znaczenie nazwy barwy *różowy* wskazuje na semantyczne przyporządkowanie jej *czerwieni*. [...] Achromatyczny składnik *biały* pełni tu raczej funkcję rozjaśniania, osłabiania barwy dominującej” (Tokarski 2004: 135). Słowa te znajdują potwierdzenie w słownikach współczesnej polszczyzny: ‘mający barwę czerwoną z dużą domieszką białej’ (USJP III: 1084) i (SJPDor VII: 1370–1371) oraz ‘Coś, co jest różowe ma kolor pośredni między czerwonym a białym’ (ISJP II: 517)²⁰.

Kolor *różowy*, będący przykładem barwy mieszanej, nazywany przez Tokarskiego „czerwienią mniej intensywną”, wśród studentów jawi się jako atrybut dzieciństwa przez odpowiedzi typu ‘lalka Barbie’ (10 wskazań) i ‘dziewczynka’ (6 wskazań), a więc zabawka i niedojrzały człowiek płci żeńskiej. Podkreśla to także Tokarski: „*Różowy* kojarzy się z młodością. [...] nie należy do rzadkości kojarzenie barwy *różowy* z dzieckiem, z dziecięcą czułością” (Tokarski 2004: 159). Poniekąd z czasem dzieciństwa wiąże się słodki smak, co też odzwierciedlają konotacje wyrobów cukierniczych – ‘słodycze’, ‘landrynki’ i ‘lizaki’ (po 5 wskazań).

Jak pisze Tokarski, kolor *różowy* „konotuje ‘urodę’, ale zdecydowanie sprowadzaną do pewnego ideału urody kobiecej [...], konotuje również ‘miłość’” (Tokarski 2004: 161). Pogląd ten znaleźć można w odpowiedziach studentów – ‘Różowa landrynka’ (6 wskazań). Jest to nawiązanie do programu telewizyjnego o tematyce erotycznej.

¹⁹ Według zwyczaju Kościół rzymsko-katolicki używa pięciu kolorów: *białego*, *czerwonego*, *zielonego*, *fioletowego* i *czarnego*.

²⁰ Wierzbicka dla koloru *różowego* zaproponowała następującą eksplikację:
„X jest *pink* [różowy]
ktoś może myśleć o rzeczach takich jak X: to jest podobne do czegoś czerwonego
równocześnie ktoś może myśleć: to jest podobne do czegoś białego”
(Wierzbicka 1999: 442).

Poza konceptualizację barwy *różowej* obecne w literaturze przedmiotu wykracza również odpowiedź ‘świnia’ (10 wskazań).

TABELA 9. Asocjacje koloru różowego

Skojarzenie	Liczba wskazań
lalka Barbie	10
świnia	10
dziewczynka	6
Różowa landrynka	6
landrynki	5
lizaki	5
słodyczne	5

POMARAŃCZOWY

„W nazwie barwy *pomarańczowy* kumulują się zarówno następstwa prototypowego odniesienia do *słońca* (przez *żółty* jako jeden ze składników melanżu), jak też do *ognia* (*czerwony*). W konsekwencji konotuje ona wspólne im cechy ‘ciepła’, ‘blasku” (Tokarski 2004: 136). Znajduje to odzwierciedlenie w wynikach ankiety, gdyż w przypadku koloru *pomarańczowego*, analogicznie jak przy barwie *żółtej*, pojawiają się ‘ciepło’ (6 wskazań) oraz ‘lato’ (7 wskazań).

Definicje słownikowe²¹ przede wszystkim podkreślają złożoność koloru *pomarańczowego*, który jest mieszanką barw *żółtej* i *czerwonej*, np. ‘Pomarańczowe jest to, co ma kolor *żółtoczerwony*, taki jak dojrzała pomarańcza’ (ISJP II: 169), ‘mający barwę owoców pomarańczy, *żółty* z czerwonym zabarwieniem’ (USJP III: 329), ‘mający barwę owoców pomarańczy; *żółtoczerwony*’ (SJP Dor VI: 926–927). Poza barwami składowymi koloru *pomarańczowego* w przytoczonych eksplikacjach widoczne jest odniesienie do prototypowego obiektu będącego nosicielem tej barwy – owocu

²¹ Nie tylko w słownikowych eksplikacjach barwy *pomarańczowej* można odnaleźć jej kolory składowe, także Wierzbicka podkreśla przynależność tej barwy do barw mieszanych: „X jest *orange* [pomarańczowy] ktoś może myśleć o rzeczach takich jak X: to jest podobne do czegoś *żółtego* równocześnie ktoś może myśleć: to jest podobne do czegoś *czerwonego*” (Wierzbicka 1999: 442).

pomarańczy. W tym kierunku podążyły także odpowiedzi studentów. W blisko dwóch trzecich przypadków podano 'pomarańcze' (61 wskazań), zaś w ponad jednej szóstej – 'mandarynki' (18 wskazań), owoce z wyglądu i smaku podobne do pomarańczy. Ponadto respondenci wymienili 'owoce' (15 wskazań) i 'sok' (13 wskazań).

TABELA 10. Asocjacje koloru pomarańczowego

Skojarzenie	Liczba wskazań
pomarańcze	61
mandarynki	18
owoce	15
sok	13
lato	7
ciepło	6

SZARY

Słownikowy opis znaczenia przymiotnika *szary* uwzględnia przede wszystkim skład barwy (*czern* i *biel*²²) i najbardziej wzorcowy obiekt, będący jej nosicielem – popiół: 'o kolorze: będący mieszaniną białego z czarnym' (USJP III: 1494); 'mający kolor popiołu; o kolorze: będący mieszaniną białego z czarnym' (SJP Dor VIII: 1029–1031), 'Coś, co jest szare, ma kolor deszczowych chmur lub popiołu. Kolor szary może mieć odcień od prawie białego do prawie czarnego' (ISJP II: 738–739). Jednak prototyp 'popiołu' nie pojawił się w odpowiedziach studentów. Ankietowani za wzorcowe obiekty modelujące postrzeganie barwy *szarej* uznali zwierzęta – przede wszystkim 'mysz' (35 wskazań) oraz 'zająca' (6 wskazań).

Tokarski uważa, że *szary* to *czern* mniej czarna. Dlatego też w przypadku barwy *szarej* dominują konotacje barwy *czarnej*, a więc 'zło',

²² Eksplikacja Wierzbickiej także odnosi się do barw składowych, bez wskazywania obiektu:

„X jest *grey* [szary]

ktoś może myśleć o rzeczach takich jak X: to jest podobne do czegoś czarnego
równocześnie ktoś może myśleć: to jest podobne do czegoś białego”

(Wierzbicka 1999: 442).

'śmierć', 'smutek'. Te ogólnie negatywne asocjacje znajdują także wyraz w pozyskanym materiale badawczym. Pojawiła się bowiem odpowiedź 'smutek' (6 wskazań).

Jak podaje Kopaliński, barwę *szarą* symbolizują między innymi jednostajność, przeciętność i nuda. Ponadto „szary jak żadna inna spośród nazw barw podstawowych najpełniej oddaje bezbarwność kolorystyczną, a wtórnie także intelektualną, emocjonalną itp. nijakość rzeczy, człowieka czy zjawiska” (Tokarski 2004: 58). Tę szarość, a więc przeciętność i brak znaczących właściwości oddają odpowiedzi 'szara rzeczywistość' i 'szary człowiek' (po 5 wskazań).

TABELA 11. Asocjacje koloru szarego

Skojarzenie	Liczba wskazań
mysz	35
smutek	6
zając	6
szara rzeczywistość	5
szary człowiek	5

Przedstawiony opis nazw barw podstawowych pozwala stwierdzić, że odpowiedzi studentów są zróżnicowane i często wykraczają poza konceptualizacje obecne w literaturze przedmiotu. Dotyczy to przede wszystkim takich skojarzeń, jak: 'czekolada', 'kakao' i 'opalenizna' dla barwy *brązowej*; wyrażenie 'czerwony jak cegła', a także 'Czerwony Kapturek' i 'szminka' dla barwy *czerwonej*; 'słodyczne', 'lalka Barbie' i 'świnia' dla barwy *różowej*.

Ponadto podsumowaniem niniejszego szkicu może być tabela 12. Najbardziej rozbudowany zbiór odniesień uzyskały barwy *czarna* i *czerwona*. Pięć nazw barw, spośród jedenastu omówionych, otrzymało odpowiedzi o wysokiej frekwencji (60–75%), co świadczy o jednoznaczności skojarzeń. Barwy: *niebieska*, *biała*, *żółta*, *zielona*, a także *pomarańczowa* konceptualizowane są poprzez naturalne punkty odniesienia – odpowiednio: 'niebo', 'śnieg', 'słońce', 'trawa' i 'pomarańcza'. Tym samym można powiedzieć, że wpisują się one w zbiór wzorcowych obiektów modelujących postrzeganie tych właśnie barw (a także dodatkowo barwy *czerwonej* – dla niej podstawową konotacją jest 'krew') i ich bogatej symboliki. Z kolei dla takich barw, jak: *różowa* i *brązowa*, a następnie *szara*, podane przez respon-

TABELA 12. Porównanie konotacji danego koloru na podstawie odpowiedzi studentów i literatury przedmiotu

Nazwa koloru	Konotacje podane przez studentów		Konotacje językowo-kulturowe ²³
	Obiekt najbardziej prototypowy	Pozostałe obiekty	
<i>biały</i>	śnieg	czystość, niewinność, ślub, mleko, suknia ślubna, chmury	dzień, śnieg, mleko
<i>czarny</i>	smoła	noc, kot, węgiel, śmierć, żałoba, kawa, brudny, Murzyn, smutek, kruk, mała czarna, mrok, pogrzeb, ciemność, elegancja, zło	noc, węgiel, sadza; zło, śmierć, smutek
<i>czerwony</i>	krw	miłość, czerwony jak cegła, serce, ogień, usta, Czerwony Kapturek, róża, czerwona sukienka, szminka, agresja	krw, ogień; radość, miłość; zagrożenie
<i>żółty</i>	słońce	lato, ser, słoneczniki, ciepło, cytryny, żonkile, kwiaty, Chińczyk, piasek	słońce, dzień, ogień
<i>niebieski</i>	niebo	morze, woda, ocean	niebo, woda (zbiorniki wodne)
<i>zielony</i>	trawa	nadzieja, wiosna, liście, spokój, drzewa, las, łąka	roślinność; spokój, radość, nadzieja
<i>brązowy</i>	czekolada	drewno, ziemia, drzewa, kakao, kupa, kora, opalenizna	ziemia, stop metalu
<i>fioletowy</i>	fiołki	kwiaty, wrzosy, adwent, śliwki, winogrona	fiołki; śmierć, żałoba
<i>różowy</i>	lalka Barbie, świnia	Różowa landrynka, dziewczynka, słodycze, landrynki, lizak	krw, ogień; radość; miłość
<i>pomarańczowy</i>	pomarańcze	mandarynki, owoce, sok, lato, ciepło	słońce, ogień
<i>szary</i>	mysz	smutek, zając, szara rzeczywistość, szary człowiek	popiół; zło, smutek; nijakość

²³ Tę kolumnę tabeli uzupełniono na podstawie badań, na które się powoływano w niniejszym szkicu. Dotyczy to prac: Ampel-Rudolf (1994), Komorowskiej (2010), Tokarskiego (2004), Waszakowej (2000a; 2000b; 2000c; 2003) Wierzbickiej (1999) oraz słowników: SJP-Dor, USJP i ISJP.

dentów podstawowe skojarzenia (odpowiednio: 'lalka Barbie'/'świnia', 'czekolada', 'mysz') nie tylko wykazują niższą frekwencję (ok. 20–25%, zaś dla pierwszej – 10%), ale też nie wpisują się w krąg powszechnie funkcjonujących prototypowych odniesień dla tych barw. Wyniki badań znajdują więc potwierdzenie w słowach Wierzbickiej, że: „język «widzenia» zakorzeniony jest w ludzkim doświadczeniu, a podstawowym punktem odniesienia jest uniwersalny rytm «jasności» dnia i «ciemności» nocy oraz główne, wizualnie wyraziste, aspekty ludzkiego środowiska naturalnego: niebo, słońce, roślinność, ogień, morze, naga ziemia i ziemia pokryta śniegiem” (Wierzbicka 1999, 446).

Przeprowadzone badania pozwoliły zebrać materiał, który z pewnością umożliwi kolejne analizy – między innymi bardziej szczegółową konceptualizację poszczególnych barw z uwzględnieniem płci respondentów (być może na większej próbie ankietowanych) oraz charakterystykę barw niepodstawowych (czyli zbudowanie pól semantycznych barw podstawowych).

BIBLIOGRAFIA

- Ampel-Rudolf M., 1987, *Barwa a kolor*, „Poradnik Językowy” 1987, z. 8, s. 621–625.
- Ampel-Rudolf M., 1994, *Kolory. Z badań leksykalnych i składniowo-semantycznych*, Rzeszów.
- Bańko M., red., 2000, *Inny słownik języka polskiego*, t. I–II, Warszawa.
- Berlin B., Kay P., 1969, *Basic Color Terms. Their Universality and Evolution*, Berkeley–Los Angeles–Oxford.
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- Czachorowska M., 2006, *Wyobrażenia pisarska Bolesława Prusa i Stefana Żeromskiego na przykładzie słownictwa topograficznego i nazw barw*, Bydgoszcz.
- Doroszewski W., red., 1958–1969, *Słownik języka polskiego*, t. I–XI, Warszawa.
- Drabik B., 2008, *Strategie definiowania nazw kolorów w słownikach*, „Polonica”, t. XXIX, s. 227–246.
- Dubisz S., red., 2008, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I–IV, Warszawa.
- Grzenia J., 1993, *Założenia opisu pola semantycznego barw w języku polskim*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 155–165.
- Handke K., 2002, *Słownictwo pism Stefana Żeromskiego*, t. V, *Świat barw*, Kraków.
- Jurek K., 2011, *Znaczenie symboliczne i funkcje koloru w kulturze*, „Kultura – Media – Teologia”, nr 6, s. 68–80.
- Kopaliński W., 1999, *Słownik symboli*, Warszawa.

- Komorowska E., 2010, *Barwa w języku polskim i rosyjskim. Rozważania semantyczne*, Szczecin.
- Michera W., 1987, *Wprowadzenie do antropologii barw*, „Etnografia Polska”, z. 1, s. 83–114.
- Pawłowski A., 2003, *Struktura ilościowa pola leksykalnego nazw kolorów*, „Polonica”, t. XXII–XXIII, s. 93–115.
- Ross P.E., 2004, *Wszystkie barwy języka*, „Świat Nauki”, nr 6, s. 26–27.
- Stanulewicz D., 2006, *Zróżnicowanie regionalne prototypowych odniesień sześciu podstawowych nazw barw w języku polskim (biały, czarny, czerwony, zielony, żółty, niebieski) – na tle porównawczym wybranych języków słowiańskich i germańskich*, „Bulletin de la Société Polonaise de Linguistique” 2006, fasc. LXII, s. 201–213.
- Tokarski R., 2004, *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*, Lublin.
- Waszakowa K., 2000a, *Podstawowe nazwy barw i ich prototypowe odniesienia. Metodologia opisu porównawczego*, w: *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne. Część I*, red. Renata Grzegorzczkova, Krystyna Waszakowa, Warszawa, s. 17–28.
- Waszakowa K., 2000b, *Polskie podstawowe nazwy barw w roli „interpretatorów” świata (na przykładzie nazwy barwy zielonej)*, „Prace Filologiczne”, t. 45, s. 620–632.
- Waszakowa K., 2000c, *Struktura znaczeniowa podstawowych nazw barw. Założenia opisu porównawczego*, w: *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne. Część I*, red. Renata Grzegorzczkova, Krystyna Waszakowa, Warszawa, s. 59–72.
- Waszakowa K., 2003, *Językowe i kulturowe odniesienia barwy żółtej we współczesnej polszczyźnie*, w: *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne. Część II*, red. Renata Grzegorzczkova, Krystyna Waszakowa, Warszawa, s. 99–121.
- Wierzbicka A., 1999, *Znaczenie nazw kolorów i uniwersalia widzenia*, w: Anna Wierzbicka, *Język – umysł – kultura*, wybór prac pod red. Jerzego Bartmińskiego, Warszawa, s. 405–449.
- Zaręba A., 1954, *Nazwy barw w dialektach i historii języka polskiego*, Wrocław.

THE NAMES OF COLOURS IN THE STUDENTS' LANGUAGE

Summary

The article attempts to present how students conceptualize the names of primary colours. The research has been carried out among students of the Casmir the Great University in Bydgoszcz. Eleven names of primary colours distinguished by Berlin and Kay, i.e. white, black, red, green, yellow, blue, brown, violet, pink, orange and grey, have been analyzed.

References modelling the perception of individual colours provided by the students belong to both natural object, artefacts and feelings. Black and red colours have received the most elaborated set of associations. On the other hand, white, black, green, blue and orange have mainly natural points of reference, e.g. 'snow', 'grass', 'sky' or 'an orange', for approximately two thirds of the respondents.

Key words: students, names of colours, conceptualization, Polish language